

ницькій діяльності (ст. 54 ЦК України). Для решти випадків українським законодавцем передбачено встановлення опіки над майном (ст. 44 ЦК України). Проте останнє положення представляється неактуальним для сучасних економічних умов, оскільки довірче управління дозволяє досягти більшої ефективності і надійності при здійсненні управління майном безвісно відсутньої особи, ніж опіка.

Отже, з урахуванням того, що довірче управління майном набагато більш ефективно, ніж опіка, забезпечує майнові інтереси осіб, представляється доцільним врахувати і законодавчо закріпити можливість передачі майна безвісно відсутніх осіб у довірче управління, скоригувавши належним чином положення ЦК України про опіку над майном особи, визнаної безвісно відсутньою, а також ст. 1029 і ст. 1035 ЦК України.

У зв'язку з викладеним представляється доцільним доповнити ст. 44 ЦК України положенням про можливість встановлення довірчого управління щодо майна фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, а також фізичної особи, місце перебування якої невідоме, у разі, якщо таке майно потребує постійного управління.

Разом із тим, безперечним плюсом українського законодавства в порівнянні з молдавським і російським є положення про те, що орган опіки та піклування здійснює контроль за діяльністю управителя майном відповідно до правил про контроль за діяльністю опікуна та піклувальника, що дозволяє уникнути свавілля з боку управителя, наприклад, здійснення правочинів, спрямованих на зменшення майна безвісно відсутньої особи (ч. 3 ст. 54 ЦК України).

Висновки. Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що положення цивільного законодавства України, Респу-

бліки Молдова та Російської Федерації у питаннях регламентації відносин, пов'язаних з управлінням майна безвісно відсутньої фізичної особи багато в чому схожі, але разом із тим характеризуються певною специфікою, на яку доцільно звернути увагу з метою вдосконалення правового регулювання вказаних відносин. Зокрема, за результатами проведеного аналізу можуть бути запропоновані наступні рекомендації з вдосконалення українського законодавства.

По-перше, оскільки у випадках встановлення довірчого управління щодо майна безвісно відсутніх осіб, як правило, не відбувається використання майна з метою отримання прибутку, довірче управління у таких випадках може здійснюватися на безоплатній основі. У зв'язку з зазначеним представляється доцільним викласти ч. 1 ст. 1029 ЦК України у такій редакції: «За договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителю) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується здійснювати від свого імені управління цим майном на користь установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача)». При цьому слід викласти ч. 1 ст. 1042 ЦК України у такій редакції: «Управитель виконує свої обов'язки за плату, якщо інше не передбачене законом або договором. Управитель також має право на відшкодування необхідних витрат, зроблених ним у зв'язку з управлінням майном». Крім того, щоб уникнути суперечностей при допущенні можливості встановлення довірчого управління майном на безоплатній основі, слід скоригувати положення ст. 1035 ЦК України так, щоб розмір і форма винагороди управителю не вважалися істотними умовами договору довірчого управління майном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гражданское уложение Германии: Вводный закон к Гражданскому уложению / [пер. с нем. ; сост. В. Бергман]. – [2-е изд., доп.]. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 415 с.
2. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / [пер., коммент. и справ. аппарат В. Захватаева ; отв. ред. А. Довгерт]. – К. : Истина, 2006. – 968 с.
3. Гражданский кодекс Российской Федерации. Части первая и вторая. С постатейными материалами из практики Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – М. : НОРМА – ИНФРА, 1999. – 832 с.
4. Гражданский кодекс Республики Молдова : Закон Республики Молдова от 6 июня 2002 года // Официальный монитор Республики Молдова. – 2002. – № 82–86. – Ст. 661.
5. Никитин Д. Ю. Особенности договора доверительного управления имуществом гражданина, признанного безвестно отсутствующим / Д. Ю. Никитин // Российский судья. – 2006. – № 10. – С. 35–36.
6. Колосов Д. Ю. Субъекты договора доверительного управления имуществом / Д. Ю. Колосов // Юрист. – 2004. – № 10. – С. 2–4.

УДК 347.53

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ

LAW ENFORCEMENT AS A SPECIAL SUBJECT OF COMPENSATION FOR DAMAGES CAUSED DUE TO CORRUPTION

Ніжинський С.С.,

*здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ*

Наукова стаття присвячена комплексному вивченню поняття правоохоронних органів як спеціального суб'єкта відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційних діянь, одним з основних завдань яких є ведення боротьби із організованою злочинністю і корупцією з урахуванням положень цивільного законодавства України. Проаналізовано ряд нормативно-правових актів, що регулюють відносини щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційних діянь правоохоронними органами, а також внесено ряд пропозицій до чинного законодавства України.

Ключові слова: правоохоронні органи, корупційні діяння, відшкодування.

Научная статья посвящена комплексному изучению понятия правоохранительных органов как специального субъекта возмещения вреда, причиненного в результате коррупционных действий, одной из основных задач которых является ведение борьбы с организованной преступностью и коррупцией с учетом положений гражданского законодательства Украины. Проанализирован ряд нормативно-правовых актов, регулирующих отношения по возмещению вреда, причиненного в результате коррупционных действий правоохранительными органами, а также внесен ряд предложений с действующим законодательством Украины.

Ключевые слова: правоохранительные органы, коррупционные действия, возмещения.

Scientific paper is devoted to a comprehensive study of the concept of law enforcement as a special subject for damages caused as a result of corruption, one of the main objectives of which is to conduct the fight against organized crime and corruption with the provisions of civil legislation of Ukraine. There was analyzed a number of legal acts regulating relations for damages caused as a result of corruption by law enforcement authorities, and made a number of proposals to the current legislation of Ukraine.

Key words: law enforcement authorities, corruption, compensation.

Безперечно, корупція є злочином, який виявити дуже складно, і, очевидно, що одним з найбільш ефективних і необхідних заходів подолання корупції та боротьби з нею є успішне створення потужної системи правоохоронних органів, і це є ключовим завданням для профілактики та ефективної боротьби з нею. Відповідно, щоб виконати це завдання, необхідно докласти немало зусиль щодо створення величезного потенціалу в системі правоохоронних органів.

Одним із пріоритетних напрямів боротьби з корупцією, які потребують першочергової уваги, є створення належного механізму відповідальності саме правоохоронних органів за корупційні правопорушення, зокрема, шляхом чіткого законодавчого врегулювання.

Метою статті є комплексний загальнотеоретичний аналіз поняття правоохоронних органів як спеціального суб'єкта інституту цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану внаслідок корупційних діянь; аналізі теоретичних і практичних проблем, що виникають між правоохоронними органами та іншими учасниками правовідносин у разі притягнення посадових осіб правоохоронних органів до відповідальності, а також у розробці пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства, а також формулювання можливих пропозицій щодо вирішення проблемних питань, пов'язаних із відшкодуванням шкоди правоохоронними органами.

Аналіз останніх досліджень. Питання відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційних діянь правоохоронними органами, майже не досліджувалося науковцями, оскільки більше уваги приділялося загальним питанням відшкодування шкоди. Так, Г. К. Матвеев досліджував загальні підстави цивільно-правової відповідальності [6; 24]. В. М. Савицький та Е. А. Флейшиц приділяли увагу саме майновій відповідальності за шкоду, завдану посадовими особами органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури та суду [7, с. 15-16]. І. А. Тактаєв висвітлював питання окремих видів відповідальності публічно-правових утворень за шкоду, завдану їх органами та посадовими особами [8, с. 13-18].

Дослідження загальних питань цивільно-правової відповідальності містяться в роботах таких вчених: Б. С. Антимонова, Б. Т. Безлепкіна, А. М. Белякова, С. Н. Братуся, О. С. Іюффе, Н. С. Малєина, М. Я. Мариніної, Г. К. Матвеева, В. Т. Нора, Л. А. Прокудіної, З. М. Рамовської, В. А. Рясенцева, О. Н. Савицького, В. Т. Смирнова, А. А. Собчака, Є. О. Суханова, І. А. Тактаєва, В. А. Тархова, Ю. К. Толстого, Є. А. Флейшиц, М. Д. Шаргородського, А. М. Ерделевського та інших.

Постановка проблеми. На жаль, проблема удосконалення правової бази щодо відповідальності правоохоронних органів за вчинення корупційних діянь на сьогоднішній день залишається не вирішеною, оскільки стратегічним напрямом боротьби з корупцією є посилення відповідальності винних у корупційних правопорушеннях осіб та забезпечення їх притягнення до відповідальності [1; 2].

Незважаючи на проведення цілої низки заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією, реформування вітчизняного антикорупційного законодавства є незавершеним [3; 2]. Законодавчого врегулювання потребують такі питання, як притягнення до відповідальності юридичних осіб за вчинення їх уповноваженими особами корупційних правопорушень; удосконалення інституту конфіскації та притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень осіб, які користуються недоторканістю.

Виклад основного матеріалу. Під правоохоронним органом розуміють державну установу (або державну юридичну особу), яка діє в системі органів влади й виконує на основі закону державні функції (владні, організаційно-розпорядчі, контрольно-перевірочні тощо) в різних сферах внутрішньої та зовнішньої діяльності Української держави. У статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» подано перелік правоохоронних органів, до яких, зокрема, належать: органи прокуратури; органи внутрішніх справ; органи служби безпеки; військової служби правопорядку у Збройних Силах України; митні органи; органи охорони державного кордону; органи й установи виконання покарань органи державної податкової служби; органи державної контрольно-ревізійної служби; органи рибохорони; органи державної лісової охорони; інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [5; 2].

До юрисдикції правоохоронних органів відносять охорону, захист та відновлення порушених прав, припинення, виявлення та розслідування злочинів. Правоохоронні органи являються тим державним органом, мета якого – дотримання закону і порядку в суспільстві. Правоохоронні органи є відповідальні, в межах повноважень, наданих їм державою, за щоденний контакт з громадянами, допомагаючи їм здійснювати свої конституційні обов'язки.

Таким чином, правоохоронні органи – спеціальні компетентні органи, уповноважені державою виконувати в установленому законом порядку функції і завдання щодо розслідування та попередження порушень закону, відновлення прав, захисту національної (державної) безпеки, підтримки законності і правопорядку, забезпечення права.

Говорячи про відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційних правопорушень правоохоронними органами, хотілося б звернути увагу на те, що відшкодувати завдану шкоду у досліджуваних відносинах, особливо у повному обсязі, як про це зазначає Цивільний Кодекс України, досить важко [2, с. 46-47].

Нерідко при виконанні своїх функцій правоохоронні органи заподіюють майнову шкоду фізичним та юридичним особам, у зв'язку з чим виникає необхідність її відшкодування. Однак, шкода може бути заподіяна як незаконними діями (бездіяльністю) правоохоронних органів, так і бути наслідком діяльності, передбаченої чинним законодавством, оскільки нерідко при виконанні своїх обов'язків виникає необхідність заподіяння шкоди, адже в іншому випадку неможливо здійснення ефективного реагування на злочин.

Специфіка цивільно-правової відповідальності правоохоронних органів як в деліктних, так і в договірних відносинах практично не досліджувалася. У зв'язку з цим виникла необхідність проведення аналізу багатьох аспектів цивільно-правової відповідальності правоохоронних органів, а саме: необхідно дослідити поняття правоохоронного органу як спеціального суб'єкта цивільно-правової відповідальності; поняття посадової особи правоохоронного органу; поняття та правову природу, а також підстави відповідальності правоохоронних органів, зокрема, особливості змісту протиправних дій правоохоронних органів та їх винність у заподіянні шкоди, як в деліктних, так і в договірних відносинах; особливості відповідальності правоохоронних органів за шкоду, заподіяну при здійсненні функцій органів дізнання, та інше.

Специфікою делікту, передбаченого статтями 1173-1175, є суб'єктний склад заподіювачів шкоди. Ними можуть бути органи державної влади, органи влади Ав-

тономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування. Безпосереднім відповідачем, який виступає від імені таких органів, є відповідний фінансовий орган держави, Автономної Республіки Крим і територіальних громад. Закон не передбачає переліку незаконних діянь, за які настає відповідальність за цим деліктом. Основним критерієм настання відповідальності в цих випадках є визнання рішення, дії чи бездіяльності незаконними.

Отже, для нас важливим є визначення суб'єкта відповідальності, а саме поняття посадової особи правоохоронного органу.

Під посадовою особою правоохоронного органу ми розуміємо працівника, що перебуває у штаті правоохоронного органу, наділеного відповідно до законодавства владними правами і обов'язками для здійснення своїх функцій.

При здійсненні своїх функцій суб'єктом цивільно-правової відповідальності за заподіяну шкоду може бути кожен елемент системи правоохоронних органів.

Невіршеним залишається питання щодо розуміння підстав відшкодування шкоди, завданої корупційними діяннями правоохоронних органів. За відсутності спеціальної норми у Цивільному кодексі з окресленого питання, залишається досліджувати підстави цивільної відповідальності за корупційні правопорушення кризь призму самого факту завдання шкоди. Оскільки проблема існує у такому значному вимірі, навряд чи можна її радикально вирішити коригуванням норм антикорупційного законодавства. Проблема вимагає широкого пошуку у інших напрямках, зокрема всебічного наукового дослідження та

впровадження ефективних заходів суспільної корекції у тих сферах, які таким дослідженням будуть визначені.

Саме звідси і виникає необхідність перегляду антикорупційного законодавства, ліквідації його прогалин і суперечностей, а також норм з можливістю їх довільного тлумачення, що створюють передумови корупційної поведінки. Аналіз запропонованих змін засвідчив про відсутність у них жодної згадки про відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційних діянь [4; 5].

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне внести пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства з питань поновлення порушених прав юридичної чи фізичної особи внаслідок саме корупційних правопорушень та доповнити чинне цивільне законодавство нормою, яка б регламентувала такі положення. Зокрема, пропонуємо внести наступні пропозиції до Цивільного Кодексу України, доповнивши його нормою статті 1175¹, виклавши її в такій редакції: «Правоохоронні органи відшкодовують майнову та моральну шкоду, заподіяну особам та їх майну внаслідок корупційних діянь своїх посадових осіб та інших працівників при виконанні ними службових або трудових обов'язків, відповідно до цивільного та бюджетного законодавства України».

Кінцевою метою боротьби з корупцією є зосередження уваги на роботі правоохоронних органів. Тому вкрай важливо нарощувати їх потенціал, з тим щоб забезпечити правоохоронним органам адекватне оснащення необхідними знаннями та навичками, щоб синхронізувати і виконувати свої обов'язки з максимальною ефективністю у відповідності з міжнародними стандартами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності». // Указ Президента України № 1001/2011 від 21 жовтня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : president.gov.ua/documents/14092.html.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. // *Голос України*. – 2003. – № 45–46. – 12.03.2003 р. ; № 47–48. – 13.03.2003 р.
3. Про засади запобігання і протидії корупції // *Закон України* від 7 квітня 2011р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 2011. – № 3206-VI.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 15.06.2011 // *Голос України*.
5. Закон України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» від 2 березня 1994 року згідно Постанови Верховної Ради України від 4 лютого 1994 року № 3925-XII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T378100.html.
6. Матвеев Г. К. Основания гражданско-правовой ответственности. – М., 1970.
7. Савицкий В. М., Флейшиц Е. А. Об имущественной ответственности за вред, нанесенный должностными лицами органов дознания, предварительного следствия, прокуратуры и суда // *Советское государство и право*. – 1966. – № 7.
8. Тактаев И. А. Отдельные виды ответственности публично-правовых образований за вред, причиненный их органами и должностными лицами. Актуальные проблемы гражданского права : сборник статей. Вып. 7 / Под ред. О. Ю. Шилохоста. – М. : Издательство НОРМА, 2003.
9. Черновол Е. П. Возмещение вреда, причиненного незаконными действиями организаций и их должностных лиц. – Свердловск, 1984.

УДК 347.9

ПОНЯТТЯ СУДОВОГО ДОРУЧЕННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ THE CONCEPT OF LETTER OF REQUEST IN THE INTERNATIONAL CIVIL PROCEDURE

Рибак О.С.,

*аспірант кафедри правосуддя юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У статті досліджуються сутність, теоретичні підходи до визначення поняття, характерні ознаки судового доручення у міжнародному цивільному процесі. Проаналізовано підходи різних вчених щодо визначення категорії «судове доручення». Автор акцентує увагу на розкритті сутності поняття «судове доручення» у міжнародному цивільному процесі.

Ключові слова: судове доручення, судове доручення іноземному суду, правова допомога, міжнародний цивільний процес.

В статье исследуются сущность, теоретические подходы к определению понятия, характерные признаки судебного поручения в международном гражданском процессе. Проанализированы подходы различных ученых относительно определения категории «судебное поручение». Автор акцентирует внимание на раскрытии сущности понятия «судебное поручение» в международном гражданском процессе.

Ключевые слова: судебное поручение, судебное поручение иностранному суду, правовая помощь, международный гражданский процесс.